Societatea Academică
Moscopolitană București
Fundația culturală
aromână Andrei Șaguna

Societatea de cultură
macedo-română - București
Mișcarea europeană
Ateneul Integrarea europeană

Justin Tambozi • Nelu Badea
Constantin Pacea • Hristu Uzun
Atena și George Tambozi • Vasile Pătrașcu
Iancu Caracotta

Aristotel
și
discipolul său
Alexandru cel Mare

II 360.975

Fundația Societatea Academică Moscopolitană
Editura Justin și George Justinian Tambozi
București – 2003

Zilele culturii aromâne

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAȘI
II 360.975

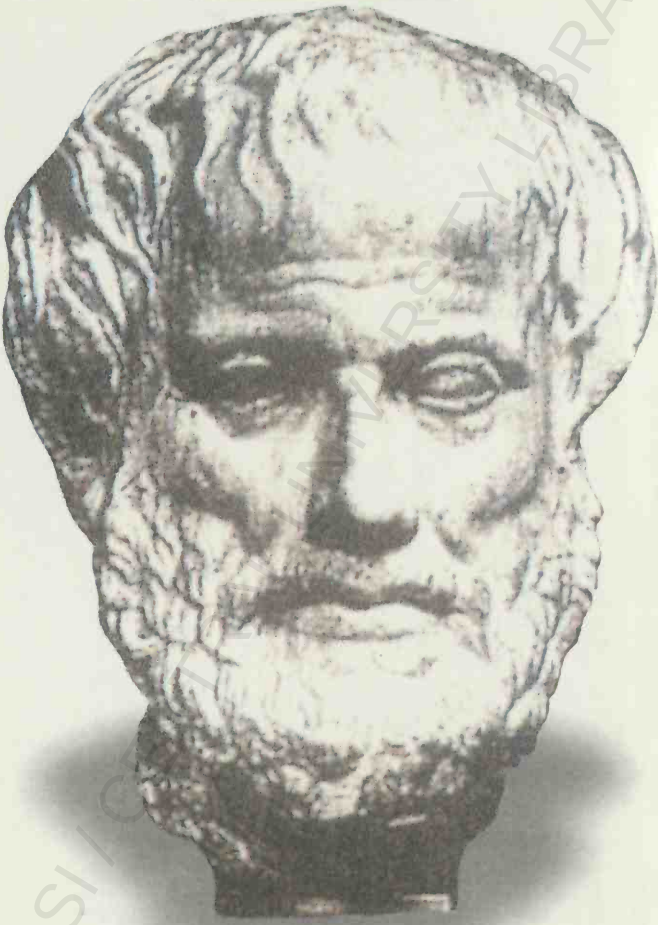

Aristotel - cel mai mare filosof și
om de știință al lumii antice

204

Societatea Academică
Moscopolitană Bucureşti
Fundaţia culturală
aromână Andrei Şaguna

Societatea de cultură
macedo-română - Bucureşti
- Mişcarea europeană
Ateneul integrarea europeană

11004

Justin Tambozi
Nelu Badea
Kira Iorgoveanu-Manţu
Constantin Pacea
Hristu Uzun
Atena şi George Tambozi
Vasile Pătraşcu

Aristotel şi discipolul său Alexandru cel Mare

ALE

363791
B.C.U. IASI

GJT

Fundaţia Societatea Academică Moscopolitană
Editura Justin şi George Justinian Tambozi
Bucureşti – 2003

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TABULA GRATULATORIA

SPONSORI: ing. Elena Tambozi, dr. Nicolae Caraiani, av. Anton Geagiu, ec. Dumitru Nicola, dr. Constantin Pacea, ing. George Tambozi, ec. Constantin Abagi, Hristu Uzun, ec. Vasile Pătrașcu

Tehnoredactarea computerizată:
Oana RADU

ISBN: 973-86270-7-9

2 3. MAR. 2004

Cuprins

Vis cu Alexandru Macedon (Kira Iorgoveanu)..... 4

Vis cu Alexandru Makedon. Transpunere în aromână (Kira Iorgoveanu)..... 5

Aristotel, cel mai mare filosof și om de știință al lumii antice (Justin Tambozi, Nelu Badea) 6

Alexandru cel Mare - rege al Macedoniei (Atena și George Justinian Tambozi și Hristu Uzun)..... 16

Sunt verosimile narările privitoare la moartea lui Alexandru Macedon ? (Hristu Uzun, Nelu Badea, Constantin Pacea și Iancu Caracotta)..... 28

Filip II. Rege al Macedoniei. Hegemon pe viață (Justin, Atena și George Tambozi și Vasile Pătrașcu)..... 37

Vis cu
Alexandru Macedon

Armatele lui Alexandru
Îmi cutreieră gândurile
Bat vânturi fioroase şi anii
Precum seminţele zboară...
„Macedonia"! „Macedonia"! cine strigă
Noapte de noapte în visele mele?
Deschid porţile ochilor
Şi-n întunericul ce mă-nconjoară,
Văd chipul Lui alergând.
El, Marele, Macedoneanul,
Singurul meu iubit dintotdeauna
Pe care l-aş fi hrănit zi de zi
Cu sufletul meu,
Şi aş fi spălat picioarele
Calului său, pe care, sigur,
Mai mult decât mine l-ar fi mângâiat!
Dar El de mult este departe!
Cămaşa Lui de mult e putrezită!
Vreau să mă fac mireasă-adevărată
Şi mă-mbrac cu Macedonia
Cămaşa mea aspră şi albă -
Şi merg în întâmpinarea Lui,
A Macedoneanului înviat!

Kira Iorgoveanu-Manţu

Vis cu
Alexandru Makedon

Armatili-al Alexandru
Îñi cutreairă minduerili...
Bat vimturi fuviroasi şi-añinl'ii
Ca seamchili-a gîrnului azboairă...
„Makedonia"! „Makedonia"!
Cari aurlă
Noapti di noapti tu visili-a meali?
Dişcl'id porţîli-a ocli'lor
Ş-tu Antunearíclu ţi
mi-anvârlighedză
Vedu Prosuplu-a lui ţi-alagă:
El, Marili, Makedoneanlu,
Singurlu-a meu vrut di daima
Ţi va-l hîrneam cathi dzuă
Cu suflitlu-a meu,
Şi va-l'i lam cathi dzuă cicioarli
A calui a lui, pi cari
Ma multu ca pi mini va-l hîrsea!
Ma El di multu easti alargu,
Ş-cîmeaşa lui di multu-i putridzîtă!
Voi ş-mi fac înveastă dealihea
Ş-mi-nvescu cu Makedonia-
Câmeaşa mea albă ş-aspră,
Ş-imnu s-lu-andîmîsescu pi El,
Makedoneanlu-Anviat!

Kira Iorgoveanu-Manţu

Aristotel

Timpul, prin cronicarii vremurilor, cu memoriile lor, din perioada Vechiului Testament, și până la cei contemporani nouă, pe un parcurs de peste două milenii au remarcat, au concluzionat că Aristotel a fost cel mai mare filosof și om de știință al lumii antice.

Portretul lui Aristotel, realizat de Rafael; detaliu din „Școala din Atena"

A întemeiat studiul logicii formale, îmbogățind aproape fiecare ramură a filosofiei, și-a dus contribuția remarcabilă la dezvoltarea științelor. Latura cantitativă a contribuției lui Aristotel este impresionantă.

Marele filosof Aristotel a trăit între anii 384-322 î Hr. (cu aproximație) iar această perioadă s-a marcat ca apogeul științelor din lumea antică.

Bine este să precizăm că o bună parte din filosofia relatată despre Aristotel, a fost alcătuită pe baza unor informații certe, dar și pe supoziții făcute de biografii tradiționaliști.

Originar dintr-o familie de primă clasă, tatăl lui a fost un renumit medic - medic la curtea regală a regelui Filip al II-lea al Macedoniei (strateg al tuturor grecilor).

S-a născut la Stagira, orășel la granița cu Macedonia, ca fiu al lui Nicomah, medic după cum am precizat la curtea macedoneană din Pella – regiunea orașului Veria (localitatea străbună a părinților paterni ai coautorului Tambozi și cei materni Bucovală) și al Ahaestiei, originară din Chalcis (Bubea).

Aristotel
(384 - 322 î.Hr.)

Iar privitor la originea sa, numeroși exegeți, autori din antichitate, din Renaștere sau epoca modernă l-au considerat fie semigrec, fie macedonean. Aristotel; a fost educat din fragedă copilărie, de tatăl său, medicul Nicomah, la Pella unde, alături de Filip, viitorul rege macedonean și de alte vlăstare nobile, s-a bucurat de grija unor dascăli

instruiți, emuli ai lui Democrit din Abdera sau Hippocrate din Cos, vestite centre nordice de iradiere culturală. După moartea tatălui și apoi, a mamei sale, a intrat sub tutela și educația unui unchi, Proxeinos din Atarneea. În 367-366, Aristotel vine la Athena unde urmează prelegerile vestitei Academii a lui Platon, afirmându-se ca un strălucit discipol al marelui filosof, dar și ca un deschizător de noi perspective de gândire și cunoaștere. După moartea lui Platon (348), conducerea Academiei fiind preluată de Speusip, Aristotel pleacă, împreună cu Xenocrate, la Assos, în Misia, unde devine consilierul tiranului Hermias (tiranos fiind denumirea unui mare conducător la acea vreme, un fel de rege). Aici va înființa o școală și se va dedica cercetărilor de biologie. În anii 345-44 se află la Mitilene, în insula Lesbos. Peregrinările sale se explică prin faptul că Aristotel, fiind considerat macedonean sau promacedonean, legat de curtea regală din Pella, nu a primit cetățenia ateniană de-a lungul anilor petrecuți la Academia lui Platon, după cum nu o va primi nici mai târziu, când va întemeia Lyceul (Lykeion). Încă de la nașterea fiului său Alexandru, regele Filip II (în anul 356 î. Hr.) îi adresează lui Aristotel o scrisoare elogioasă, în care-și exprimă speranța că, la vremea potrivită, se va ocupa de educația vlăstarului regal, viitorul Alexandru cel Mare. „Aceasta

ți-o trimit - scria regele macedonean - spre a-ți face cunoscut că mi s-a născut un fiu și aduc mulțumiri zeilor nu (atât) pentru nașterea copilului, pentru că s-a născut în vremea ta, căci sper că va fi elevul tău și se va arăta demn de noi și de moștenirea tronului" (Aulus Gellinus, Nopți attice). Sosind „timpul potrivit", în anul 343-342, Filip II îl cheamă pe Aristotel la curtea de la Pella, încredințându-i educația lui Alexandru. Aristotel va sta la Pella circa un deceniu. Primii doi ani, profesorul și elevul său adolescent Alexandru, au conversat despre istoria și geografia lumii, despre gândire, afecte și acțiune și multe altele, într-o reședință înconjurată de păduri. Când Alexandru împlinește 16 ani, Filip II îi încredințează regența regatului său, avându-l pe Aristotel ca sfetnic, în timp ce el pleacă într-o expediție militară. Prietenia dintre Aristotel și Alexandru se dovedi afectuoasă, și durabilă. Despre influența spirituală benefică a lui Aristotel asupra viitorului împărat, Andre Bonnard, într-o carte celebră despre Civilizația greacă, vol. III, scrie: „Viitorul suveran al universului a avut deci ca preceptor pe cel mai mare savant al timpului său, un erudit de seamă, acela pe care, cincisprezece secole mai târziu, prințul poeților din Evul Mediu (Dante Alighieri, n.n.) îl glorifica pe drept, în Infernul său, ca pe maestrul celor care știu. Stăpânul lumii a

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

învățat de la Aristotel să îndrăgească Iliada, ca o capodoperă fără egal și să nu se despartă niciodată de ea" etc. În anul 335, după moartea lui Filip II, Aristotel se întoarce la Atena unde fondează propria sa școală liceul (Lykeion), care va rivaliza cu Academia lui Platon. Probabil cu sprijinul lui Alexandru, Aristotel și-a instalat liceul în mai multe case, clădite într-un parc mare, plantat cu arbori, pe aleile căruia dimineţile, Aristotel se plimba discutând cu elevii înaintați, de unde și renumele școlii sale de Peripatos. Serile, marele filosof și savant ținea cursuri destinate marelui public, pe teme literare, politice sau de interes general. Conferințele sale erau urmate de discuții. Susținut material de Alexandru, Aristotel a adunat la lyceu colecții botanice și zoologice, planșe și „desene anatomice" etc., ca și o importantă bibliotecă. A predat la liceu circa 12 ani, la moartea lui Alexandru cel Mare trebuind să părăsească Atena, fiind acuzat de impietate de către macedoneni. Despre aceasta, Andre Bonnard scrie (vol. III, ediția citată, p. 124) că „atât de mult crescuse ura împotriva Macedoniei și a prietenilor săi încât, la plecare, Aristotel, acuzat fiind de impietate, a declarat, amintind de Socrate: „Nu vreau să-i las pe atenieni să săvârșească o nouă crimă împotriva filosofiei". A lăsat școala în grija discipolului său Theophrast și s-a retras pe proprietatea

moștenită de la mama sa, la Chalcis, în Eubeea. Peste un an (în 322) își va găsi sfârșitul. Scrierile lui Aristotel, deosebit de numeroase și varii (47 titluri în 400 cărți) învederează un spirit enciclopedic, laborios, de excepție. El și-a însușit toate cunoștințele înaintașilor și contemporanilor săi, ducându-le mai departe, constituind o autoritate în numeroase domenii timp de multe secole. Simpla enumerare a disciplinelor în care a avut contribuții de seamă pentru timpul său ne apare elocventă: istoria filosofiei, logica, metafizica, fizica generală, biologia, botanica, fiziologia, psihologia, etica, politica, gramatica, retorica, poetica. Din păcate, multe din operele redactate spre a deveni publice s-au pierdut, păstrându-se mai cu seamă prelegerile sale ținute la lyceu (Lykeion), care au fost publicate de ultimul conducător al lyceului, Andronicus din Rhodos, în jurul anului 60 î. Hr. Spre deosebire de platonicieni, Aristotel face distincția dintre filosofia teoretică (teologie, matematică fizică), practică (etica, politica) și filosofia poetică. Dihotomia dintre nous politikon și nous poetikon, definiția dată de el entelehiei au preocupat pe gânditorii din timpurile antice până în epoca modernă. Una din operele sale cele mai importante este Organon. Potrivit concepției lui Aristotel, logica nu este (doar) o știință, ci un instrument (organon) al cărui

obiect de acțiune este omul ca „zoon logon ethon" (animal vorbitor), logica fiind necesară ca definire de sine și în relațiile cu ceilalți. Dacă filosofia trebuie să abstragă generalul din datele reale, particulare, ocupându-se de principiile tuturor științelor, logica este instrumentul prin care se disting judecățile particulare de cele generale, prin silogisme, prin teoria probei (demonstrației) etc. Nu avem spațiul nici de a detalia, ne rezumăm doar să menționăm cărțile care compun lucrarea sa Organon, anume: a) Categoriile, b) Despre interpretare, c) Analiticele prime și Analiticele secunde, d) Topicele, e) Respingerile sofistice. Aristotel stabilește pentru

Aristotel și elevul său, Alexandru

prima oară principiul contradicției și cel al terțului exclus, admițând alături de proba deductivă și inducția completă etc. De la

Bust al lui Aristotel

gânditorii din Evul Mediu, un Avicena (Ibn Sina) sau Averoes (Ibn Roșd), la filosofii Renașterii și, mai departe, Organon-ul aristotelic a fost o carte de temelie, el fiind predat și comentat în toate universitățile europene. În secolul al XVIII-lea, Immanuel Kant, în Critica rațiunii pure, constata că logica „de la Aristotel încoace n-a trebuit să facă nici-un pas înapoi... și până azi n-a putut face nici-un pas înainte, ea părând deci, după toată înfățișarea, a fi încheiată și desăvârșită". Profesorul clujean de filosofie Dumitru Isac, în monografia sa Aristotel, 1959, p. 14, arată că această treaptă a logicii, numită aristotelică sau formală, a străbătut timpul, teoria silogismului rămânând „de o remarcabilă trăinicie". Alte lucrări importante ale lui Aristotel sunt Etica nicomahică și Politica, acestea, împreună cu Organon definind latura practică a fitosofiei sale. Definind omul ca zoon politikon (animal rațional), Aristotel

sublinia superioritatea spiritului uman, a raţiunii, faţă de instincte, omul fiind menit prin educaţie să-şi cultive virtuţile spre a duce o viaţă morală. Scopul cultivării virtuţilor este atingerea fericirii (individuale, sociale). Aristotel distingea două categorii de virtuţi: superioare sau intelectuale (înţelepciunea, cumpătarea, prevederea) şi obişnuite sau acceptate ca atare în societate (prin îndatoriri civice, legi, justiţie). El vedea familia ca un nucleu de bază al moralităţii. Între comportamentul etic şi cel politic Aristotel punea o conexiune de unire, omul ca zoon politikon câştigându-şi perfecţia numai în societate. Filosoful din Stagira cerea statului să se îngrijească de educaţia copiilor în vederea cultivării lor într-un mod util şi sănătos (echilibrat). Alte scrieri aristotelice: Fizica, Metafizica, Despre suflet, Poetica, Retorica au deschis perspective interesante în toate aceste domenii, contribuind la dezvoltarea gândirii europene şi universale. Lui Aristotel i-au fost atribuite şi o serie de lucrări de compilaţie erudită, cum ar fi: Constituţia atenienilor, descoperită în Egipt în 1891, Didascaliile dramatice, Culegere de tratate retorice, Probleme homerice etc. Între altele, a scris şi o lucrare de Meteorologie, o alta despre Istoria animalelor ...

Bibliografie: Minerva. Enciclopedie

Română, Cluj, 1929, p. 98; Antologie filosofică. Filosofia antică, ediție de Octavian Nistor, Editura Minerva (Biblioteca pentru toți), București, 1975, vol. II, p. 711; Andre Bonnard, Civilizația greacă, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1969, vol. III, p. 121-142; Dumitru Isac, Aristotel, Editura Tineretului, București, 1959, p. 13-35, 91-98, 106-110, 143-147, 157 și urm.; Horia C. Matei, Lumea antică. Mic dicționar biografic, Editura Danubius, București, 1991, p. 32-34.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Alexandru cel Mare, Rege al Macedoniei

Motto:
„El este macedonean și macedonenii
nu sunt greci"

Alexandru III cel Mare, cunoscut și sub numele de Alexandru Macedon, care a domnit între 336 - 323 î.H., s-a afirmat și a rămas în istoria universală ca o figură proeminentă în plan organizator și militar. Prin capacitatea sa strălucită, prin faptele sale extraordinare și-a condus oștirile fără să cunoască vreodată înfrângerea, a constituit un stat întins în trei continente, de la Dunăre la deșertul Nubiei și de la Marea Adriatică la Oceanul Indian.

Alexandru cel Mare
(356-323 î.Hr.)

Cum observă Horia C. Matei, în lucrarea Enciclopedia Antichității, București, 1995, p.21, personalitatea fascinantă a lui Alexandru cel Mare, „în care coexistă trăsături dintre cele mai contradictorii", îmbinând temperamentul vulcanic cu luciditatea, visarea cu eroismul, duritatea cu suplețea etc., i-a preocupat pe cercetători din cele mai vechi timpuri până azi. Efigia sa a străbătut volbura mileniilor, rămânând neștearsă, în trăsăturile ei exemplare. Era macedonean și nu grec, cum bine precizează savantul Nicolae Iorga și alți mari istorici, fiul vestitului rege Filip al II-lea și al energicei și ambițioasei prințese epirote Olimpia. S-a născut la Pella, capitala regatului Macedoniei, în 356 î.H.. și, fapt considerat premonitoriu, sub incidența rivalităților dintre macedoneni și greci, în chiar noaptea în care lua foc templul zeiței Artemis din Efes. Confruntarea dintre cetățile-state grecești și regatul macedonean evidențiază două moduri diferite de mentalitate și acțiune. Grecii, care îi considerau pe macedoneni „barbari", își vedeau cetățile avariate și ocupate, fiind surprinși de forța penetrantă a armatei macedonene. Aveau să fie uimiți de iscusința și organizarea macedonenilor, de tendința lor de exprimare, ca și de fastul curții de la Pella, reședința unui rege înfloritor, prosper. Reputați istorici ca F. Braudel, S. F. Rolland,

N. G. Hammond, H. Bengtson și alții, aduc interesante argumente si observații asupra virtuților macedonene, aspectelor militare, economice și culturale care au făcut din statul macedonean un model al epocii. Se știe că Filip al II-lea a dat fiului său Alexandru o educație aleasă, că Alexandru a avut ca profesor pe cel mai mare filozof și om de cultură al lumii antice, Aristotel din Stagira. Filozoful nu a fost întâmplător profesorul lui Alexandru. El a trăit la Pella, încă din copilărie, tatăl său, Nicomah, fiind medicul curții regale. Era un apropiat al lui Filip al II-lea, și, cum scrie Aulus Gellius în lucrarea Nopțile atice, încă la nașterea lui Alexandru, regele macedonean i-a adresat lui Aristotel rugămintea ca, la timpul potrivit, să fie educatorul fiului său. Ni se pare interesant să spicuim câteva date despre aceasta din monografia consacrată lui Aristotel de profesorul universitar clujean Dumitru Isac Aristotel București, 1959, p. 23-24): „Nicomah se bucura de multă trecere la curtea macedoneană ca medic curant, prieten și consilier al regelui. Aceste multiple îndatoriri /l-au situat/ pentru mulți ani la Pella, împreună cu toată familia, la curtea îmbelșugată a unui stat în ascensiune și prosperitate, în compania unui suveran generos, animat de mari planuri de cucerire, dar poate și de înțelegere a bunurilor

c??????..." În ce-l privește pe Aristotel, acesta va rămâne fidel toată viața macedonenilor, căci „o mare parte din viață și-a petrecut-o sub protecția unor înalte prietenii, cum a fost aceea a lui Filip și Alexandru, a lui Hermias și Antipatros". Filip al II-lea și urmașul său Alexandru, ca de altfel, în genere, macedonenii au știut să preia din civilizația greacă ceea ce li s-a părut interesant modului lor, ca, de pildă universalismul și nu închistarea diferitelor cetăți grecești, deschiderea, contactele cu Lumea, nevoia de schimbare etc., noul, făurirea unei structuri statale, cât mai largi, fiind pentru macedoneni dezideratul suprem. Partida promacedoneană, în care s-a aflat și Aristotel de aceeași matrice ca și Filip II și Olimpia, a văzut în macedoneni nu numai forța capabilă să-i salveze pe greci de perși, dar și impulsul revigorant economic, reluarea avântului eroic clasic din planul mitologic și istoric în cel real, accesul la acțiuni hotărâte, în cadrul tot mai amplu al statului macedonean. De altfel, cum rezultă din însrcrierile lui N. Iorga, Aristotel era de aceeași matrice ca și Alexandru cel Mare. Alexandru dovedește din fragedă tinerețe strălucite aptitudini militare. Încă de la vârsta de 16 ani își însoțește tatăl în campaniile din Tracia, Grecia, Illyria (339 - 336 î.H.). În 338 î.H., Alexandru participă la bătălia de la Cheroneea,

și cavaleria macedoneană condusă de el distruge batalionul sacru teban. După asasinarea tatălui său, într-un complot de palat, Alexandru preia tronul la numai 20 de ani. Va fi cârmuitorul ideal care va împlini toate planurile de hegemonie și expansiune ale tatălui său, depășindu-le chiar în proporții și realizări, chiar dacă atenienii i-au fost ostili, potrivnici până la viciu. În 335, după ce face o demonstrație de forță la Dunăre și în Câmpia Munteană, din care aflăm că grâul geților era înalt și des, trebuind să fie culcat cu sulițele, se întoare rapid în sud pentru a înăbuși răscoala condusă de tebani, distruge Teba, dar nu și templele și casa poetului Pindar. În 334 inițiază vestita campanie împotriva Imperiului Ahemenid, îi iartă pe atenieni și devine hegemon al Ligii helenice de la Corint. Îl numește pe generalul Antipatros regent al Macedoniei și strateg al Peninsulei Balcanice, și înaintează cu 30.000 de pedrești, 5000 de călăreți și 160 de corăbii, dincolo de apele Helespontului, în Asia Mică. Ocupă prin lupte contra satrapilor persani Misia, India, Lidia, Caria, Licia, Pisidia, Frigia și taie cu sabia nodul gordian, devenind, după legendă, „stăpânul Asiei". Eliberează orașele Efes, Milet, Halicarnas, înlăturând regimurile despotice și reinstaurând democrația. Traversează Cappadocia și munții Taurus și, în 333 î.H., deși inferior numeric, zdrobește

armata lui Darius al III-lea și capturează tezaurul persan. Nu se oprește, destinul său de învingător îl animă puternic. În 331 î.H. câștigă bătălia hotărâtoare de la Gaugamela, ocupând Babilonia și orașele Susa și Persepolis. În provinciile persane cucerite, pentru a realiza continuitatea, numește satrapi persani, dublați de comandanți macedoneni, de garnizoane. Ia în stăpânire numeroase orașe (Arados, Biblos, Sidon, Tir) și, după cucerirea Gazei, satrapul Mazaces îi predă Egiptul fără luptă. Este întemeietorul orașului Alexandria unde aduce arhitecți și învățați iluștri. Deși fusese încoronat ca „rege al Asiei", Alexandru cel Mare a avut ambiția de a pătrunde, cu armata sa, prin eforturi grele, prin trecătorile necunoscute ale munților, pe firul văilor marilor fluvii, în interiorul Asiei. A străbătut în marș țărmurile Caspicii, a traversat în condiții dintre cele mai dificile regiunile muntoase ale Iranului, atacat mereu de populațiile războinice, a supus Bactria, în 328 î.H., a forțat Indusul, pătrunzând în Punjab, a trecut râul Hidaspes, în 326 î.H., și a învins trupele regelui indian Pacorus (327-313. î.H.). I s-a reproșat de către unii că a acceptat rituri și ceremoniale orientale. Că s-a îndepărtat prea mult de reședința sa regală din Pella. S-a mai spus că propria sa armată, obosită de lungile campanii, ar fi refuzat să mai înainteze spre miezul Asiei. Sigur este că

în 325-324 î.H. din ordinele lui Alexandru însuși, armatele sale execută retragerea, pe uscat și pe apă, spre Babilon. Ar fi vrut să întemeieze aici o nouă capitală ?! Cert este, de asemenea, că moartea sa survine la Babilon, în străvechea metropolă a Nabuccodonosorilor, în condiții obscure, la o vârstă am zice tânără și eroică, de numai 32 de ani! Timp de 13 ani, incursiunile sale temerare și eroice în fruntea armatei macedonene i-au sculptat o efigie nemuritoare. Istoricul antic Arrianus îi face un portret sugestiv, pătrunzător: era „un bărbat cu o statură foarte frumoasă, foarte viguros și ager și îndrăzneț ca nimeni altul; căuta cu patimă orice prilej de glorie și se avânta chiar în mijlocul primejdiei/.../, era înzestrat cu o clarviziune extraordinară chiar în situații încâlcite, iar când avea toate datele unei situații, știa să găsească soluția cea mai potrivită"...Într-o expunere ținută la Școala superioară de Război din București, în 1937, savantul Nicolae Iorga încearcă să răspundă unor întrebări suscitate atât de viața, faptele de arme și datele personalității lui Alexandru cel Mare, cât și de comentarii despre ilustrul macedonean. Această expunere, cuprinsă în volumul „Oameni reprezentativi în purtarea războaielor", cu subtitlul „Lecții ținute la Școala de. Război în 1937", combate clar și bine argumentat imaginea falsă atribuită lui

Alexandru cel Mare, de autori mai vechi sau mai noi, aceea a unui descendent din greci sau macedoneni grecizați, ar cărui scop ar fi fost în principal salvarea grecilor de pericolul sau dominația persană. În realitate, afirmă savantul român, și iconografia, atât cât există, o confirmă indubitabil, fizionomia eroului este cert macedoneană și în nici un caz grecească. N. Iorga se exprimă tranșant: „nu este nimic elenic în figura lui Alexadru cel Mare, un profil crud, în care se vede foarte bine originea lui din văile pline de populație rustică a vestului Peninsulei Balcanice a străbunilor macedo-vlahi". Într-adevăr, figura tânără, energică, hotărâtă a lui Alexandru stând pe cal, în mișcare de luptă privind înainte cu ochi larg deschiși, detaliu din „Bătălia de la Issos" 333 î.H., mozaic aflat la Muzeul Național din Neapole, reprodus în volumul său de Iorga (București, 1943) atestă cu acuitate un macedonean și nicidecum un grec. Am adăuga, credem necesar, că aceste trăsături fizionomice s-au perpetuat în timp și pot fi regăsite azi la macedo-vlahii din Munții Pindului și Macedonia etc. Pe o monedă emisă de Lisimah, cu chipul lui Alexandru cel Mare, aflată la Cabinetul de medalii din Berlin, aflăm aceleași trăsături aspre, cumva colțuroase, aceeași alură dârză, rustică, a marelui macedonean, chiar dacă ceva mai matură. În timp ce bustul dăltuit de Lisip

(reprodus în volumul menționat al lui Dumitru Isac), deși păstrează aceleași trăsături viguroase și semețe, are o stilizare în sensul sculpturii grecești, care idealiza personajele... La asemenea forme idealizante, cât și la eroarea unor autori de a-l considera pe Alexandru cel Mare grec sau trac grecizat face trimitere expresă N. Iorga. Dar să-l citățm pe savantul nostru: „Grecii sunt încântați de această prezentare/.../ Și astăzi se duce lupta aceasta între grecii care țin morțiș la Macedonia grecească și între ceilalți, care spun că Macedonia este ilirică, cu anumite strecurări tracice"... Și adaugă istoricul român, conștient de sorgintea și perenitatea etniei sale, de noblețea fie și rustică sau barbară a unor origini tot atât de vechi și glorioase ca și cele ale grecilor: „Dar Alexandru cel Mare este un barbar și prin calitatea aceasta este în legătură cu strămoșii noștri cei mai depărtați, care fac parte din aceeași lume barbară a regiunii Pindului, a regiunii balcanice, a Carpaților"... Nicolae Iorga vede în Alexandru cel Mare o figură reprezentativă a populației rustice, deosebit de harnică și bătăioasă din Macedonia și, în genere, din întinsa zonă de la nord de Grecia. Armata eroului era formată în marea ei majoritate din această populație rustică, tenace, bătăioasă, netemătoare de moarte... Nici încercările de idealizare sau zeificare a

lui Alexandru, în tradiția legendelor eline, nu au avut sorți de izbândă, arată savantul, întrucât Alexandru cel Mare a fost și a rămas eroul semenilor săi, armatei sale de țărani, chiar dacă grecii, pentru a-i învinge mai repede pe perși, au dat corăbii sau câțiva experți. N. Iorga arată că, deși numele unor generali ai lui Alexandru au aspect grecesc, este îndoielnic că erau greci, ci, mai degrabă, în virtutea unei mode existentă atunci și mai departe, numele au fost grecizate... De ce a refuzat Alexandru cel Mare să facă din Atena capitala Imperiului său și s-a gândit mai degrabă la Alexandria sau Babilon ?! N. Iorga vede un răspuns real la această întrebare în faptul că viziunea lumii pe care, după atâtea cuceriri, o dobândise eroul macedonean, îi dicta o altă situare decât spațiul îngust grecesc. Concluzia lui Iorga despre Alexandru cel Mare: „El este Macedonean și Macedonenii nu sunt greci" merită a fi subliniată și invită la meditație. Expansionismul macedonean și viziunea însăși a lui Alexandru cel Mare nu opuneau Occidentul și Orientul în sensul tranșant dat de greci acestor noțiuni. Grecii au năzuit și au încercat unirea polisurilor sub hegemonia Atenei, de pildă, dar tot ceea ce era în afara spațiului etnic și cultural grecesc a fost considerat „barbar", adică inferior și ostil, o singură accepție pozitivă fiind folosirea etniilor și teritoriilor acestora în

Alexandru cel Mare
detaliu din „Bătălia lui Alexandru împotriva lui Darius" mozaic de la Pompei, secolul al II-lea î.Hr.

scopuri mercantile, anume de uzufruct. Ei erau însă într-o dificultate economică tot mai pronunțată și excesul de populație pauperă din cetățile grecești avea să determine tot mai evident un exod, o proliferare, prin instituirea de colonii în toate punctele cardinale. Alexandru cel Mare, prin imperiul pe care-l creează, facilitează acest exod, această proliferare și consolidează fenomenul numit tepioca helenistică. Dar viziunea lui Alexandru nu era una de opoziție față de (Occident și Orient ci, dimpotrivă, de osmoză. Moartea sa prematură nu ne permite să precizăm dacă el ar fi luat în seamă ideile, sfaturile conținute în lucrările scrise de Aristotel special pentru el, anume Despre monarhie și Despre colonii. Sigur el ar fi luat

decizii inclusiv în funcție de aceste sfaturi, ale lui Aristotel și ale generalilor săi, dar, din măsurile întreprinse în cursul campaniilor sale, vedem că el avea o gândire constructivă și elastică, adaptându-se la condițiile locale, fără a impune un tipar grecesc perșilor sau unul macedonean egiptenilor etc., adică fără absolutisme inutile, inoperante. Dacă dorește să mențină statutul democratic al cetăților grecești, tot astfel, acordă căpeteniilor persane atributele ce li cuveneau etc., îmbinând peste tot înțelegerea cu flexibilitatea de oțel a hotărârilor sale. Chiar dacă după moartea sa fulgerătoare, în Babilon, în anul 323 î.H., statul creat de el, insuficient consolidat, avea să se destrame, generalii săi, instalați cu garnizoanele în provincii aveau să reziste, și, de pildă, în Egipt, Ptolomeus Lagos va întemeia chiar o dinastie... Detalii care merită a fi analizate fiecare în parte cer fără îndoială o reluare a acestor însemnări.

Bibliografie: Enciclopedia Aromână, Justin, George și Atena Tambozi, București 2000, Edituta Justin și George Tambozi

Sunt verosimile narările privitoare la moartea lui Alexandru Machedon?

Rege al Macedoniei și realizator al unui vast imperiu, între anii 336-323, această personalitate proeminentă a antichității, strălucit lider militar și discipol al lui Aristotel

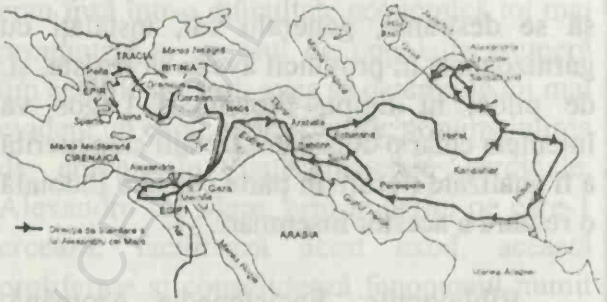

Imperiul lui Alexandru cel Mare

(Aristoteles) – (primul mare enciclopedist, întemeietor al logicii, biologiei, psihologiei și a altor multe științe), a reprezentat o prezență incomparabilă, fără seamăn în istorie. Nu i s-a spus întâmplător de cronicarii vremurilor apuse și ulterior de istorici specializați în evenimentele istoriei antice că a fost titanul,

suveranul absolut, personalitatea de seamă a arelului de proporții, Imperiul Persan, înfăptuitorul celui mai întins amestec de elemente etnice sub pavăză politică. El, Alexandru devenit pe drept cel Mare, străbun și al aromânilor, provenit din traco-iliri ce s-au elenizat, ce s-au întins pe trei continente de la Dunăre la Marea Adriatică, la Oceanul Indian, din Caucaz în Sudan, etc. După cum au observat nenumărați istorici, personalitatea fascinantă a lui Alexandru cel Mare, educat la înalta și solida școală a lui Aristotel, de aceeași sorginte cu tatăl studentului său Alexandru, regele Filip al II-lea, s-a caracterizat prin trăsături dintre cele mai contradictorii, specifice și azi macedo-vlahilor, care îmbină rafinamentul, voința de oțel, temperamentul vulcanic cu luciditatea, visarea cu temeritatea nelimitată, cutezanța cu pasiunea, amiciția sinceră, și câte alte însușiri pozitive.

El, Alexandru cel Mare, numit și Machedon, a reușit cu eforturi, parcă, paranormale să pună bazele unei civilizații, originale, cea macedo-elenistică în care se întrepătrund într-o simbioză particulară atâtea tradiții.

Personalitatea lui a rămas un subiect fascinant, iar la remarcabilele sale fapte, ale carierei sale militare, El rege și luptător a fost un remarcabil strateg și autentic intelectual, (după cum am mai precizat la primul aliniat).

A ştiut să lege, să combine abilitatea şi curajul luptătorului. Ca general, era maiestuos, de reţinut că în unsprezece ani de confruntări armate nu a pierdut chiar o singură bătălie.

Câtă strălucire, câte victorii, câtă civilizaţie impusă lumii antice, cu măiestrit rafinament, cu o viziune mult mai avansată, înaintată a gânditorilor şi vizionarilor greci ai timpului său, şi de ce la 33 ani, această progenitură, fiul lui Filip al II-lea şi al Olimpiei fiica regelui moloşilor Neoptolemos I din Epir, (deosebit de frumoasă şi ambiţioasă), a trecut în lumea umbrelor atât de fulgerător în condiţii nedezvăluite, fapt pentru care vom încerca să derulăm evenimentele, cât mai real, dar nelipsind şi unele fabulaţii. Este cunoscut faptul că în numeroase rânduri, în situaţii dificile, de excepţie, uneori chiar îşi risca viaţa precum şi în sângeroasele bătălii, fără a se îngriji de desemnarea, îndrituirea unui succesor.

După unele izvoare, mai exact în anul 233 î.Hr. a fost omagiat drept odraslă a Zeilor (Fiu al Zeilor), şi al lui Amon. După această dată va reveni în oraşul antic Babilon din Mesopotania (în regiunea cursului inferior al Eufratului, unde îşi va stabili reşedinţa (capitala) după devastarea şi distrugerea puterii persane.

Deşi unele surse menţionează, atestă instruirea şi pregătirea militară, ca preocupare

de bază în organizarea temeinică, și atât de temută a falangei și cavaleriei, în scopul unor noi expediții militare în Arabia, își face timp și pentru o vizită pe malul fluviului Eufrat în imediata apropiere a mlaștinilor.

Dar aici, după cum plăcut narează Mihai Manea în cartea sa „Din enigmele celebre ale istoriei" Editura „Cuvântul românesc", pag. 14-16, București, 1991, au apărut dintr-o dată unele fenomene cărora li se atribuie ceva grav, care sugerează ceva rău așa cum a consemnat Arrianus, și după cum au prezis și interpretat unii preoți – respectiv vântul i-a smuls pălăria și i-a purtat-o pe un fost mormânt regal, jilțul regal fiind ocupat în cadrul unei ambianțe, cu ceremonii militare de un oarecare". Și autorul conchidea: „Cât de aproape îi era sfârșitul" (Flavius Arrianus. Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia, București, Editura Științifică, 1966, cap. 22, cartea VII.

În același an, în luna mai, discipolul lui Aristotel, tânărul rege de 33 de ani, participă la un banchet fastuos, invitați având mari demnitari și recunoscuți generali, ca: Medeios, Perdicas, Mleagros, Peiton, Leonatos, Asandros, Lisimah, Holkias, Leucestas, Ptolemeu, Seleucos, Filatos, Eumenes, Stasanor, Aristos, Herecleides, Menidos, Meneandru. În timpul petrecerii organizate de Medeios și la care suveranul a fost insistent invitat – oare nu o pură

întâmplare ? – a consumat mari cantități de vin, căci după cum spun contemporanii îi era mereu sete, foarte probabil nu din pricina căldurii, ci a febrei galopante. A urmat ca de fiecare dată baia obișnuită în programul său, ceea ce a făcut să-i crească febra. Coroborând datele lui Plutarh, Arrianus și Eumenes, s-au putut reconstitui ultimele zile de viață ale lui Alexandru și pe care noi le-am, înfățișat sub forma de tablou.

Ziua	Activitatea	Urmări
30 mai	Banchet la Medeios, baie	Sete, călduri mari
31 mai	Bea cu Medeios, baie	Adoarme în baie
1 iunie	Baie, aduce sacrificii zeilor	
2 iunie	Indicații privind expediția militară	
4 iunie	Baie, aduce sacrificii zeilor, discută cu Medeios	Febra crește
5 iunie	Baie, aduce sacrificii zeilor	Febra foarte mare
6 iunie	Baie	Febră

7 iunie	Doarme	Febră, voce scăzută
8 iunie	Consultarea oracolelor	Febră foarte mare delir
9 iunie		Comă
10 iunie	Moare	

După datele lui Aristobulos, Alexandru a decedat în ziua de 22 sau 30 a lunii daidios. Mumifiat, a fost depus de Ptolemeu I[1] la extremitatea apuseană a agoriei din Alexandria (Egipt) și cultul său a fost venerat până în secolul al IV-lea d.Hr.

Cauzele reale ale morții sale intrigă mult pe istorici. Autorii antici au formulat descrieri foarte vagi și multe neconcludente, ori au prezentat împrejurările în mod diferit încât este foarte dificil un diagnostic precis. Cert este că alternanța între consumul de vin și baie, accelerată după banchetul oferit de Medeios, a agravat rapid starea sănătății unui organism, epuizat, în ciuda faptului că anturajul lui Alexandru a cuprins întotdeauna pe medici - Kritódemos și Kritobulos din Cos. Scriitorii nu exclud posibilitatea otrăvirii regelui la banchetul sus-menționat. Plutarh subliniază că „încă nu golise cupa lui Heracles și-l cuprinsese o durere de șale, ca și când ar fi fost străpuns de o lance"[2]. Apoi a fost apucat de frisoane. Același îl desemnează pe Antipatros[3], dușman al

mamei lui Alexandru, oponent al politicii de simbioză culturală, drept autorul crimei, căci „el a adus apă rece și ghețoasă, ca un fel de rouă fină, luată de la o stâncă din Nonacris"[4]. Arrianus aderă la această părere și îl implică și pe fiul lui Antipatros, Casandru[5] care ulterior avea să extermine toată familia lui Alexandru Macedon. Plutarh menționează că șase ani mai târziu, „făcându-se o pâră c-ar fi fost otrăvit au fost împrăștiate rămășițele lui Iolas, paharnicul suveranului. Ipoteza nu este însă perfect plauzibilă, căci singur Plutarh a mărturisit căci corpul suveranului a rămas curat și proaspăt ceea ce nu se întâmplă după otrăvire". Diodor din Sicilia și Curtius Rufus admit teoria, dar nu aduc dovezi suplimentare, deși în 330 î. Hr. și respectiv 329 î. Hr. Filotas[6] fiul generalului Parmenion și Calistene[7] au dirijat comploturi împotriva lui Alexandru, reprimate însă violent, ceea ce a atras profunde nemulțumiri apropiaților regelui. Teza atacului de malarie, pomenit încă din antichitate a revenit la jumătatea secolului al XIX-lea în lucrarea lui E. Littre care își sprijinea argumentația pe ideea că doar cu opt luni mai înainte, prietenul regelui, Hefaiston își sfârșise zilele în simptome asemănătoare - febră, oboseală, surmenaj, stare nervoasă deosebită. Paul Faure în cea mai recentă biografie a lui Macedon insistă asupra aceleiași păreri. Din cauze mai mult

sau mai puțin cunoscute s-a sfârșit din viață mult prea de timpuriu un titan, ce a lăsat moștenire posterității o contribuție la cultura elenistică, etapă decisivă pe drumul propășirii culturale a omenirii.

Mihai Manea

1. Ptolemeu I (Ptolemaios Lagos). General macedonean, unul dintre diadohi. Rege al Egiptului elenistic (305-283 î.Hr.). Prieten din copilărie cu Alexandru cel Mare.

2. Plutarh. Vieți paralele. Scriitor grec. Originar dintr-o bună familie din Beație. A studiat filosofia. A fost arhonte în orașul natal.

3. Antipatros. (cca. 397-319 î.Hr.). General macedonean, unul dintre diadohi. S-a bucurat de încrederea lui Alexandru cel Mare. La începutul campaniei împotriva Persiei (imperiul Persan), este numit rege al Macedoniei.

4. Nonacris Plutarh. Vieți paralele, Ed. De N.I. Barbu, vol. III, București, Ed. Științifică, 1966

5. Casandru (Kassandros) (cca. 355-297 î.Hr.) General macedonean, unul dintre diadohii lui Alexandru cel Mare. S-a proclamat rege al Macedoniei (306-297 î.Hr.). Din ordinele acestuia au fost uciși în anul 309 î.Hr. soția lui Alexandru cel Mare (Roxana) și fiul acesteia Alexandru.

6. Filotas. General macedonean (cca. 360-330 î.Hr.) Fiu al lui Parmenion (cel mai important general al lui Filip II), prieten cu Alexandru cel Mare. Este judecat pentru conspirație, condamnat și executat.

7. Calistene. Orator, istoric și filosof grec (cca. 370-327 î.Hr.) Strănepot al filosofului Aristotel. Istoric de curte al lui Alexandru cel Mare implicat în mișcarea de opoziție pornită de politica filo-persană a acestuia, este condamnat la temniță și ulterior executat.

FILIP II.

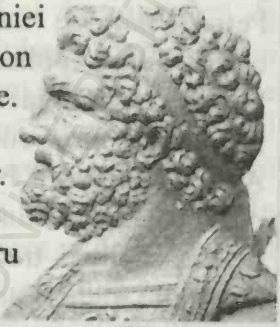

Rege al Macedoniei (359- 336 î.Hr.), hegemon al Peninsulei Balcanice. S-a născut în anul 382 și a decedat în 336 î.Hr. Fiul regelui Amytas III și tatăl lui Alexandru cel Mare. Istoricii civilizațiilor Fernand Braudel, Toybee, Andre Bonnard ș.a. îl consideră pe Filip II drept una din marile personalități ale lumii antice. În aproape două decenii de domnie, Filip II a transformat Macedonia într-un stat centralizat, prosper economic, capabil să susțină campaniile sale vizând hegemonia asupra Peninsulei Balcanice. Filip II care fusese ostatic între 368-365 la Teba, și-a reorganizat armata după modelul teban. A consolidat granițele, a asanat finanțele și a sprijinit comerțul, urbanizarea, cultura. A acordat culturii eline importanța cuvenită și a făcut din Pella, capitala statului, un oraș primitor pentru personalitățile culturale ale epocii. A asigurat

fiului său, Alexandru cel Mare, o educație aleasă, chemând în acest scop la Pella pe Aristotel (vezi). Diplomat abil, a speculat contradicțiile dintre cetățile-state ale Eladei pentru a-și atinge țelurile hegemonice, fiind considerat de promacedoneni ca un garant al păcii și un sprijin real în conflictul cu Imperiul Persan, iar de susținătorii independenței cetăților-state (polisnri) ca un despot. În 357, Filip II asigură Macedoniei stăpânirea coastei Mării Egee prin cucerirea coloniei ateniene Amfipolis, apoi a Pydnei, în alianță cu Liga orașelor din Peninsula Calcidică. Victoria asupra coaliției traco-iliro-paione care avea sprijinul Atenei are ca rezultat ocuparea regiunii Pangaion, în 356, importantă prin minele sale de aur și de argint. La cucerirea cetății Methne de pe coasta egeică, în 354, Filip II își pierde un ochi în luptă. În 354-346 intervine adesea în conflictele intergrecești, conduce armata tesaliotă și întrânge forțele foceene la Pagasai, devenind hegemon al Thessatliei, stăpân din 352 al pasului Thermopile, poarta spre Grecia Centrală, anexează o parte a Traciei, asigurându-și ieșirea la Marea Neagră, iar din 348, flota sa cucerește o serie de cetăți, întreaga Peninsulă Calcidică devenind posesiune macedoneană. În urma păcii de la Pella încheiată de Filip II cu Eschine și Filocrate, fruntașii partidei promacedonene de la Atena

(în pofida opoziției ferme a lui Demostene), este acceptată hegemonia lui Filip II asupra Peninsulei Calcidice. După încheierea celui de-al doilea război sacru, în 346, oratorul Isocrate îi adresează lui Filip II celebra chemare de a conduce războiul contra Persiei Ahemenide. După 344, Filip II recunoaște independența Messeniei și Arcadiei față de Sparta, ocupă insula Eubeea și încheie în 343 un tratat cu suveranul Persiei, Artaxerxe III, prin care avea mână liberă în întregul spațiu traco-elen, în schimbul neintervenției asupra cetăților grecești din Asia Mică. În 342, Filip II include în sfera sa de influență și Epirul, punând pe tronul acestuia pe fiul său Alexandru. După aceasta cucerește întreaga Tracie, în 339, în campania contra regelui Atheas stabilind hotarul nordic al regatului său la Dunărea de Jos, devenit o amenințare pentru Atena, în încercarea de a controla cetățile-cheie Perint și Byzantion. Atena îi declară război, dar cu toată coaliția Atenei, Tebei și Ligii elenice. în 338, la Cheroneea, Filip II înfrânge armata greacă. Odată cu aceasta ia sfârșit independența cetăților-state grecești. Congresul panhelenic de la Corint (337) îi încredințează lui Filip II conducerea războiului contra Persiei, numindu-l „hegemon pe viață". Conștient de rolul de putere dominantă al Macedoniei în Peninsula Balcanică, Filip II acceptă să deschidă

ostilitățile conta Persiei Ahemenide. În 336 el trimite o armată de 10.000 soldați împotriva forțelor persane. Comandată de generalul Parmenion, această armată va înainta greu pe pământul asiatic. Va interveni el însuși, cu forțe sporite și este dificil de spus care va fi fost finalul confruntării cu perșii, deoarece Filip II este asasinat la Aigai, în timpul serbării date în cinstea căsătoriei fiicei sale, Cleopatra cu regele Epirului, Alexandros. Se presupune că asasinarea sa ar fi fost urzită de Olimpia, soția repudiată și mama lui Alexandru cel Mare. Despre Filip II, autorul citat mai jos, Horia C. Matei. subliniază faptul că atât ca om politic, organizator, conducător militar, cât și ca abil diplomat „și-a depășit net toți contemporanii". Îi va urma fiul său Alexandru cel Mare, în cea mai extraordinară expediție a lumii antice, ctitorul Alexandriei.

Bibliografie: Horia C. Matei, Lumea antică. Mic dicționar biografic, Editura Danubius, București, 1991, p. 104-105.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Tiparul executat la SC INFCON SA
tel./fax: 0241 580 527, 585 627

15.000 lei

Filip II - Rege al Macedoniei, tatăl
lui Alexandru cel Mare

Prințesa epirată Olimpia - mama
lui Alexandru cel Mare

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

707503

Aromâncă din Macedonia

Aromân din Macedonia

ISBN: 973-86270-7-9

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY